

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף כג

(המשך מעמוד קודם)

ת"ר אין משיאין משואות אלא על החודש שנראה בזמנו לקדשו: כלומר רק על חודש חסר - משיאין 'לאור עיבור' בלילה שלאחר יום שלושים (המכונה 'יום העיבור' של החודש, מפני שהוא עשוי להתעבר). אבל כשלא השיאו משואות ידעו בני הגולה שהחודש מלא.

הסיבה שהשיאו דוקא בחודש חסר ולא בחודש מלא (בלילה שלאחר יום לא'): בכדי שאם יחול ר"ח ביום שישי הרי לא יוכלו להשיא משואות בליל שבת, ואם ישיאו במוצ"ש לא ידעו בני הגולה האם זה סימן לראש חודש חסר או מלא.

הסיבה שלא השיאו גם בחודש חסר וגם בחודש מלא: שהרי אז לכאורה אין בעיה כשיחול ר"ח בערב שבת, כי לא ישיאו כלל משואות, וידעו בני הגולה שהוא חסר (שהרי אם היה מלא היו צריכים להשיא במוצ"ש - הוא הלילה שלאחר לא')?

התשובה היא: כי עדיין יטעו לחשוב שמחמת שכרות סעודת שבת נאנסו ולא השיאו, אבל באמת ר"ח הוא מלא.

הסיבה שלא השיאו רק בחודש מלא: שהרי אז לכאורה אין בעיה כשיחול ר"ח בערב שבת, כי לא ישיאו כלל וידעו בני הגולה שהוא חודש חסר. וכאן לא יחשבו שנאנסו בגלל שכרות, כי מסתבר יותר לתלות שלא השיאו בגלל שהחודש חסר וכפי המצוי בכל ר"ח חסר, ולא לתלות באונס שהוא דבר שאינו מצוי (מה שאין כן במקרה הקודם שבכל החודשים החסרים היו משיאים, אי אפשר לתלות בחודש חסר שהרי משיאים בו, אלא בהכרח שקרתה תקלה באונס ואם כן יתכן שהחודש מלא)?

התשובה היא: כי דבר זה יגרום בראש השנה (החל בתחילת החודש) לביטול העם ממלאכה שני ימים, עד שידעו במוצאי היום השני של ר"ה - אם לא השיאו משואות סימן שר"ה היה אמור לחול ביום הראשון בלבד, ואם השיאו משואות סימן שהוא חל ביום השני (אבל כשמשיאין על חודש חסר, מיד במוצאי היום הראשון יודעים שכבר עבר ר"ה).

(המשך בדף הבא ↓)

'וצי אדיר לא יעברנו': פסוק זה מדבר על הנחל שיצא לעתיד לבוא מבית קודש הקודשים, שאפילו ספינה גדולה המכונה 'צי אדיר' לא תוכל לעבור בו. הגמרא מבארת למה משמשת ספינה זו:

לוקחים פועלים למלאות חול בספינה - עבודה זו לוקחת ל 6,000 פועלים 12 חודשים, או ל 12,000 פועלים 6 חודשים - עד שהאוניה שוקעת ועומדת על קרקעית הים שבו צומחים אלמוגים. לאחר מכן מגיע צוללן (=בר אמוראי) קושר חבל של פשתן לאוניה, מצד אחד ולעצי האלמוגים מהצד השני. ואז הפועלים מרוקנים את החול מהספינה, וכשהיא עולה למעלה היא עוקרת את עץ האלמוגים ממקומו. האלמוגים יקרים כל כך עד שמשקל אחד של אלמוגים נמכר בכפליים כסף.

תלת פרוותא: ישנם שלושה נמלים בעולם, שניים ברומי ואחד בפרס. ברומי מעלים אלמוגים מהים, ובפרס מעלים מרגליות מהים (ע"י צוללן). הנמל של פרס נקרא נמל של מלוכה.

תחת הנחושת אביא זהב: לכל דבר שלקחו הגויים מישראל יהיה תחליף, אבל להריגת רבי עקיבא וחבריו אין תחליף!

תניא... אף חרים וכייר וכו': כלומר גם במקומות האלה היו משיאים משואות בראש ההרים.

יש אומרים שמקומות אלה היו נמצאים בין ההרים המנויים במשנה, ויש אומרים שהם היו נמצאים לצידה השני של ארץ ישראל, שגבול ארץ ישראל לצד בבל היה נמשך לצד מזרח וצפון ושם היו משיאים משואות, אלא שהתנא של המשנה מנה את המקומות של צד אחד, ור"ש בן אלעזר בברייתא מנה את המקומות של הצד השני.

א"ר יוחנן: בין כל אחת ואחת מההרים המנויים במשנתנו יש מרחק של שמונה פרסאות. וכיום המרחק ביניהם יותר גדול, משום שהסתתמו והתקלקלו הדרכים הישורות, וכעת הולכים בדרך עקלתון.

משנה: העדים שחיללו שבת עבור עדות החודש, היו מתכנסים בירושלים בחצר הנקראת 'בית יעזק'.

בראשונה, העדים לא היו זזים מהחצר הנ"ל כל יום השבת, לפי שהם יצאו מחוץ לתחום, והיוצא מחוץ לתחום אינו יכול לצאת מחוץ לדי' אמותיו. וכדי שלא ימנעו מלבוא שוב, התקין ר"ג הזקן שמותר להם ללכת אלפיים אמה לכל רוח כאילו הם בני העיר.

וכן התירו למיילדת והבא להציל מן הדליקה וכו' ללכת אלפיים אמה לכל רוח, כדי שלא ימנעו מלבוא בשבת להציל.

גמרא: 'יעזק' הוא מלשון גדר, ו'יזק' הוא מלשון אזיקים.

האם קראו לחצר 'בית יעזק' משום שהיא היתה מוקפת גדר, או שקראו לה 'בית יזק' משום צער, כלומר שהעדים כביכול היו 'אזוקים' שם, שהיה אסור להם לצאת משם כל השבת (= לפני תקנת ר"ג הזקן)?

אבי רוצה להוכיח שקראו לה 'בית יעזק', שהרי היו עושים להם שם סעודות גדולות, וא"כ לא היה להם שם צער. הגמרא דוחה: יתכן ששניהם היו שם - צער מחמת שהיו 'אזוקים' שם, ושמחה מחמת הסעודות.

משנה: כיצד ראית את הלבנה לפני החמה או לאחר החמה לצפונה או לדרומה: לפי ההוא אמינא בגמרא זו אותה שאלה - 'לצפונה' הכוונה לפני החמה ו'לדרומה' הכוונה לאחרי החמה. ביאור: הלבנה המתחדשת ביום ל' לחודש נראית רק סמוך לשקיעת החמה קרוב למקום השקיעה, ולכן אפשר לבדוק את העדים האם ראו את הלבנה לצד דרומה או צפונה של החמה.

כמה היה גבוה: כלומר כמה הירח היה גבוה מן הארץ.

ולאן היה נוטה: כלומר לאן ראשי הפגימה היו נוטים, לצד צפון או לצד דרום. ביאור: 'פגימה' הוא הצד החשוך של הירח.

אם העד **אמר** שהלבנה היתה לפני החמה **לא אמר כלום**. ויבואר בגמרא.

גמרא: קושיא: לכאורה השאלה ששאלו את העדים 'לפני החמה או לאחר החמה' והשאלה 'לצפונה או לדרומה' זו אותה שאלה, לפי שכשהלבנה נמצאת לפני החמה היא לצפונה של החמה, וכשהיא נמצאת לאחר החמה היא לדרומה של החמה. ביאור: האפשרות לראות את הלבנה לאחר המולד היא רק לאחר שקיעת החמה כאשר החמה והלבנה נעים צפונה, משום שאז החמה לא מאירה חזק וניתן לראות את הלבנה. הגמרא מבינה כעת ש'לפני החמה' הכוונה שהלבנה שקעה לפני החמה, וא"כ כעת היא יותר צפונית מהחמה, ובמקום בו נמצאת הלבנה כעת תגיע החמה יותר מאוחר. ו'לאחר החמה' הכוונה שהחמה שקעה לפני הלבנה, וא"כ היא יותר צפונית מהלבנה, והלבנה תגיע אחריה מדרומה. נמצא ששתי השאלות הם אותה שאלה - ש'לפני החמה' זה לצפונה, ו'לאחר החמה' זה לדרומה.

אביי מתרץ: השאלה 'לפני החמה או לאחר החמה' אינה כמו שסברנו, אלא הכוונה ששאלו את העד האם פגימת הלבנה (= הצד החשוך של הירח) פונה לצד החמה או לצד אחר, ועל זה הולכים המשך דברי המשנה - 'אם אמר לפני החמה לא אמר כלום', כלומר שאם העד אמר שהפגימה היתה לצד החמה לא אמר כלום, לפי שלא יתכן במציאות שהצד החשוך של הירח יהיה כלפי השמש, שהרי תמיד החלק המואר של הירח מופנה כלפי השמש.

ולא פגימתה של קשת: החמה לא רואה אף פעם את פגימת הקשת, לפי שתמיד הצד המעוגל של הקשת פונה כלפי השמש.

הטעם שמעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה - שלא תחלש דעתה של הלבנה שהשמש רואה חסרונה. (= כפי שביארנו הוא דבר שלא יתכן במציאות שהצד החשוך של הירח יהיה כלפי השמש, אלא הגמרא מבארת מדוע הקב"ה ברא את הלבנה בצורה הזאת).

הטעם שמעולם לא ראתה חמה פגימתה של קשת - שלא יאמרו העובדים לשמש שהחמה יורה חיצים להילחם בכופרים בה. (= היורה בקשת אוחז בה כשפגימתה לצד פניו, ואם החמה היתה רואה פגימתה של קשת הדבר היה נראה כאילו שהשמש אוחזת בקשת ויורה).

